

www.abuzerakbiyik.com.tr den alınmıştır.

ŞANLIURFA HALK EFSANELERİ

KARAKOYUN DERESİ VE HIZMALI KÖPRÜ EFSANESİ

Bir zamanlar şehrin güneydoğusunda yoksul bir ana oğul yaşarmış. Oğul kazancılık yaparmış. Bir gün buraya gelen bir derviş buraya gelip çalışkan ve dürüst olduğunu anlamış. Fakir oluşlarını da düşünerek “Yakında ülkeme döneceğim orası zengin bir yerdir. İstersen sende benimle gel” diye teklifte bulunmuş. Anasına danışan delikanlı izin almış.

Derviş onu ülkesine götürmüş, onu eğiterek yetiştirmiş. Günün birinde delikanlı çarşıda bir kızı görüp ona sevdalanmış. Bu kız Karakoyunlu beyinin kızıymış. Öğrenince ümidini yitirip hastalığa yakalanmış. Yemeden içmeden kesilmiş. Derviş “Oğlum ümitsizlenme gider isteriz” demiş. Saraya varmış, bey öfkelenmiş ama belli etmemiş. Dervişten yapamayacağı bir teklifte bulunmuş kırk gün içinde çeşitli para armağanlar getirmesini belirtmiş. Yoksul olan dervişin bu teklifi kırk günde tamamlaması imkansızmış. Teklifi öğrenen genç günden güne erimeye başlamış. Bey’in verdiği kırk gün dolduğunda dervişin tekke avlusunda mal ve altın yüklü katırları gören genç hemen dervişe haber vermiş. Alıp beye götürmüşler. Sözünde duran bey kızını bu delikanlıya vermiş. Düğün dernek kurulup evlenmişler. Gerdek gecesi delikanlıya derviş iki rekat namaz kılmasını ve kendisi için de dua etmesini söylemiş. Delikanlı namaz kılmış ama ona dua etmeyi unutmuş. Sabah olunca delikanlı kendisini

kendi memleketindeki Kasarcı çayı kıyısında bulmuş. Başından geçenleri anasına anlatmış ve eski hayatlarını devam etmişler.

Gelin uyanınca kocasını yanında görememiş. Her tarafı aratmış ama bulamamış. Dervişte kaybolup gitmiş. Gelinin vakti dolunca bir oğlu olmuş, hem kocasını aramak hem de Hac görevini yapmak üzere yola çıkmış. Şanlıurfa'ya ulaşmış Samsat kapısı önünde çadır kurdu. Bağrıışmalar acıyla haykıran insanları duymuş. Şehrin ortasından geçen derenin taşıdığı evlerin sular altında kaldığını öğrenmiş. Şehri su baskının dan kurtarmak için Hacca gitmekten vazgeçmiş. Hac parasını bu işe harcamayı düşünmüş. Tellallar çağırırıp halkı hendek kazmaya yöneltmiş.

Anasının istediği ile o delikanlı de hendek kazmak için buraya gelmiş. Bey kızının çocuğu bir ağıt tutmuş., bir türlü susturamamışlar. Oyalamak isteyen işçiler çocuğu kucağına almışlar elden ele dolaşan çocuk babasının eline gelince susup, gülmeye başlamış. Bey kızı delikanlıyı hendek görevinden alıp çocuğu avutmakla görevlendirmiş. Delikanlının anası. Oğlunun bohçasından altın sırma işlemeli düğün elbisesini bulmuş. Bunu kendisine iyiliği dokunan bu hatuna hediye vermek istemiş. Bey kızı bu hediyeği görünce kendi el işlemeli elbisesini tanımış, bu delikanlının kendi kaybolan kocası olduğunu anlamış ve böylece birbirilerine tekrar kavuşmuşlar.

Kazılan hendek tamamlanmış. Derenin yatağı değiştirilmiş, taşkın tehlikesi önlenmiş. Buraya bir köprü yapılmış. Köprü yıkılınca yerine yenisi yapılabilmesi için köprünün temeline bey kızı altın hızması ile değerli taşlar gömdürmüş. Bu dereye daha sonra Karakoyun deresi, bu köprüye de Hızmalı Köprü denilmiştir. Delikanlı ile bey kızı öldüklerinde bu derenin kıyısına gömülmüşlerdir.

EYYÜP PEYGAMBERLE İLGİLİ EFSANE

Hız. Eyyüp, bölgede yaşayan çalışkan, dürüst, iyi yürekli, Allah'ın sevgisini kazanmış bir yüce insandır. Yedi oğlu üç kızı ve pek çok malı vardır. Allah onun dürüstlüğüne malına bereket vermiştir. Günün birinde şeytan yüce Tanrıya kulların yolunu şaşırdığını artık iman etmediklerini söyler. Allah ; "Kulum Eyyüp'e de baktın mı? O benim temiz kullarımdandır. Hiçbir zaman benim yolumdan dönmez "deyince şeytan" malına bir dokunda bakalım şimdi ki gibi iman edecek mi sana" deyince Allahı bir günde Hz. Eyyub'un mallarını elinden alır.

Eyyüp (AS) ın inancı ve davranışları hiç değişmez. Çocukları da ölür. Eyyüp sabırla bu olaylara katlanır. Yüce Allah'a boyun eğer. Eyyüb'un bedeninde çıbanlar çıkar, dayanılmaz acılara düşer, sabırlıdır, inançlıdır, inancında en ufak bir değişiklik olmaz. Kül içinde oturup bir çömlek parçası ile yaralarını kaşır durur. Yaralarına düşen solucanlar yere düştükçe "senin de bedenimde kısmetin varmış" diye alıp tekrar yaralarına koyduğu söylenir. Onu görenlerin bunca acıyı reva gören Tanrıya hala iman edecek misin diye dediklerinde: Allah verdiği gibi alır verirken iman edip alınca isyan etmek mi gerekir" cevabını verir.

Bu acıya göğüs gerip sabreden Eyyüp (AS)'ın imanında en ufak bir şüphe görülmez ve imtihanı kazanır. Yüce Allah ona mallarını yeniden kat kat fazlasıyla verir. Tekrar sağlığına kavuşur. Yedi oğul üç kız babası olur efsaneye göre bu sıkıntısını bugün Şanlıurfa'nın Eyyüp Peygamber Semti'nde bulunan Eyyüp Peygamber makamı diye bilinen yerde çekilmiştir. Hz. Eyyüp'un şifa bulduğu söylenen su bugün de hastalara şifa olsun diye içirilir. Çile çektiği mağara ziyaret edilir.

HALİLÜLRAHMAN VE AYNZELİHA GÖLÜ İLE İLGİLİ EFSANE

Nemrut zulmü ile çevresine korku ve dehşet saçar. Bu dönemde bir gece gördüğü rüyayı yorumlatır. Doğacak çocuklardan birisi onu öldürecektir. Nemrut emi verir o yıl doğacak bütün çocukların öldürülmesini emreder. Askerler emri uygular. İbrahim peygamberin annesi Sara Hatun kaçarak bir mağaraya gizlenir. Çocuğu bu mağarada doğurur, dallardan bir beşik yapar, çocuğu burada bırakıp tekrar döner. Çocuğu bir dişi ceylan emzirir. Aradan zaman geçer askerler İbrahim’i mağarada bulurlar. Nemrut’un huzuruna getirirler. Hiç çocuğu olmayan Nemrut ondan hoşlanır ve İbrahim’i yanına alıp büyütür.

Nemrut’un zulmü, haksızlığı ve putlara tapışı, halkında putlara tapmaya zorlanışını gören İbrahim insanların kendi elleri ile yaptıkları bu putların Allah olmayacağını söyler. Halka bu düşüncelerini anlatır. Halk korkudan ağzını açamaz. Nemrut’un evlat edindiği Zeliha ona inanır, ama Nemrut’tan da çok korkar. Hz. İbrahim ile Zeliha arasında bir sevgi bağı oluşur. Bir tören günü herkesin törene gittiği an Hz. İbrahim sarayın putlar bölümüne girer. Bir baltayla bütün putları parçalar, baltayı da en büyük putun üstüne asar. Törenden dönenler endişeye kapılırlar. Nemrut’a haber verirler. Rahipler Hz. İbrahim’e kızıdıklarında bunu onun yapabileceğini öne sürerler.

Nemrut bir kurulla onu yargılar, kendisinden sorular sorulan Hz. İbrahim “Görüyorsunuz ya işte balta büyük putun omuzun da. Balta kimdeyse bu işi o yapmıştır” der.

Öfkelenen Nemrut, “Bir taş parçası baltayı eline alıp bu işi nasıl yapar” diye haykırınca Hz. İbrahim “İşte benim anlatmak istediğim de budur. Siz kendi ellerinizle yaptığınız bu taş parçalarından medet

umuyor, sizi kötülüklerden korumasını bekliyorsunuz. Tanrı diye ona tapıyor, adak adıyor, başınız daralınca ona koşuyorsunuz. Bu gerçekten tanrı ise neden diğerlerini kırmasın” deyince şaşkınlık geçiren Nemrut ve çevresindekiler İbrahim’in üzerine yürürler. Nemrut İbrahim’in yakılmasını emreder.

Her taraftan toplanan odunlar Halilürrahman gölü’ nün bulunduğu yerde yığılır. Odunlarla kocaman bir dağ meydana gelir. Nemrut’un kalesinin kuzeyindeki iki büyük sütun yaptırılır. İbrahim (AS) bu sütunlar arasına gerilerek halatla ateşe fırlatılması düşünülür. (Bu sütunlara mancınık denilmektedir.) Zeliha gece gündüz babasına yalvarır. Ama Nemrutun yüreği yumuşamaz. İbrahim (AS) sütunlar arasına gerilen halattan ateşe fırlatılır. Odun yığınlarının ortasına düşer düşmez ateş yerine burası bir göl olur. Atılan odunlar balığa dönüşür. Hemen yanı başında küçük bir göl daha vardır. Balıklar yandıkları için üzerinde kara lekeler bulunur. Göle Halilürrahman Gölü adı verilir. Zeliha’nın göz yaşlarından oluşan küçük göle de Zeliha’nın göz yaşları anlamına gelen “Aynızeliha” adı verilmiştir.

Halk inanışlarında göl veya göldeki balıklar kutsal sayılmaktadır. Bu balıklara dokunanların öleceği, yada başına bela geleceği inanılır.

KERKÜKLÜLERLE DAYI-YEGEN EFSANESİ

Vaktiyle güneş tutulmuş, ortalık o kadar kararmış ki, yıldızlar görülmeye başlamış ve bundan dolayı Şanlıurfa'da salgın bir veba baş göstermiş. O kadar insan ölmüş ki, bir mahallede bir veya iki evin halkı kalmış, diğer evlerin anahtarları hükümete teslim edilmiş. Hastalığın adına da (Karanlık ölet) demişler. Karanlık öletin seyrekleştiği memlekete, Kerkük' den gelen halk yerleşmiş, Kerküklerle akrabalık bağları oluşmuş, bu nedenle Şanlıurfalılarla Kerküklerin Dayı – yeğen olduğu söylenir.

Hakikaten de Kerkük'le Şanlıurfa halk kültürü arasında çok benzerlikler vardır. Halk müziği, hoyratlar, dil, örf ve adetler yönünden Kerkük'le Şanlıurfa inanılmaz derecede birbirine yakındır. Bu da Kerkük'e Urfa arsında geçmişe dayanan bir bağın olduğunu göstermektedir.

Kaynak: : Folklor ve Şanlıurfa, Kitap, Abuzer Akbıyık, Sabri Kürkçüoğlu, Şurhoy Yayınları, 1990, Şanlıurfa

NEMRUT DAĞI VE TAHTI EFSANESİ

Şanlıurfa'nın batısından güneyine doğru uzayan ufak bir dağ silsilesi vardır. Bu silsile içinde, şehre yarım saat mesafede sarp, etrafına nazaran oldukça yüksek bir tepenin zirvesi, geniş ve düz kayalıktır. Buraya "Nemrut'un tahtı" denir. Bu kayalığın doruğunda, kayalar içine oyulmuş oldukça sanatkarane odalar vardır. Burası nemrutun tahtı olarak bilinir. Tepeye 1 saatlik mesafede Kazene köyü vardır. Aşçılar, yemeklerini burada pişirerek, Tahta kadar dizilen uşakların yemek tabaklarını elden ele vermesiyle Nemrut'un sofrasına naklederlermiş, bu köye verilen Kazene adının da köydeki mutfağa kurulan kazanlardan dolayı olduğunu söylemektedir.

Kaynak: : Folklor ve Şanlıurfa, Kitap, Abuzer Akbıyık, Sabri Kürkçüoğlu, Şurhoy Yayınları, 1990,Şanlıurfa

HZ.İSA'NIN MENDİLİ İLE İLGİLİ EFSANE

Hız İsa zamanında Şanlıurfa'da Hükümdar olan biri (Ceres) illetine tutulmuş bu kişi Hz İsa'yı Şanlıurfa'ya davet için bir heyet ve bir de mektup göndermiş. Mektup da, İncil'e inandığından ve Şanlıurfa'ya teşrif ederlerse bütün tebasıyla iman edeceğinden bahisle, hastalığına çare bulunmasını istirham etmiş. Hz İsa, çok memnun kaldığını, fakat Şanlıurfa'ya gelemeyeceğini heyete bildirmiş ve bir mendili yüzüne sürerek onlara vermiş. Heyet yolda gelirken, Şanlıurfa'ya yarım saat mesafede, bugün (Eyyüp Peygamber Makamı) denilen yerdeki kuyuya kazaen mendili düşürmüşlerse de tekrar çıkartarak Hükümdara getirmişler. Hükümdar mendili vücuduna sürünce iyi olmuş ve mendili bir peygamber mucizesi olarak saklamış.

Şanlıurfa bir İslam memleketi olduktan sonra mendilde İslamlara geçmiş ve Me'mun zamanına kadar Şanlıurfa'da saklı kalmış Me'mun, Bizanslılarla yaptığı bir harpte mağlup olunca yapılan sulh müzakeresinde, Rumlar esirleri iade etmek için Hz. İsa'nın mendilini istemiş. Mendil verilerek esirler geri alınmış.

Bu mendilin vaktiyle düştüğü kuyu, Şanlıurfa İslam ve Hıristiyanları için mukaddes tanınır. Mendilin kuyuya düştüğü gün her sene Hıristiyanlar geceden oraya koşarlar nezirler yaparlarmış. Nezir yapanların oraya yalınayak gidenleri de çokmuş, düştüğü gün büyük paskalyanın yirminci gününe tesadüf edermiş. İşte bu rivayete göre bugünkü mancınıklar, sözde o zaman, bu mendil ve kuyu hatırasını yaşatmak için dikilmiş ve birinin altına bitmeyen su hazinesi yerleştirilmiş. Hangisi yıkılırsa, Şanlıurfa onun altındaki su veya altına gark olacakmış.

Kaynak: : Folklor ve Şanlıurfa, Kitap, Abuzer Akbıyık, Sabri Kürkçüoğlu, Şurhoy Yayınları, 1990,Şanlıurfa

URFA ADI İLE İLGİLİ EFSANE

Tanrı, Nemruda bir kul olduğunu göstermek için, en aciz mahluklarından sivrisinekleri göndereceğini kendisine bildiriyor. Nemrut' da harp etmek için ordusu ile karşı çıkıyor ise de, bulut gibi gelen sivrisinekler asker ve hayvanların göz, kulak ve burunlarına girerek hepsini püskürtüyorlar. Nemrut güçbela kendisini odasına atıyor ve kapıyı, bacayı, bütün delikleri kapayarak bu afetten kurtulmaya çalışıyor.

Topal bir sivrisineğin, Allah'a "Yarabbi ben gazaya yetişemedim topallığım mani oldu." diyerek yalvarması üzerine, Allah ona, "seni de Nemrut'un helakine memur ettim, git onu bul." diye emrediyor. Bu topal sinek Nemrut'un odasına anahtar deliğinden girerek hemen saldırıyor ve burun deliğinden girerek yavaş yavaş beynini kemirmeye başlıyor. Nemrut her çareye baş vuruyor kurtulamayacağını anlayınca, keçeden yaptırdığı tokmaklarla başına vurdurmaya başlıyor. Bu tokmaklar ızdırabını gideremeyince tahta tokmaklarla vurmalarını emrediyor ve bu suretle tokmak altında can veriyor.

Nemrut'un kafasına tokmaklarla vuruldukça, "Vur ha.. Vur ha..." diye bağırmasından dolayı memleketin adına "Urfa" denildiği söylenir.

Kaynak: : Folklor ve Şanlıurfa, Kitap, Abuzer Akbıyık, Sabri Kürkçüoğlu, Şurhoy Yayınları, 1990,Şanlıurfa